

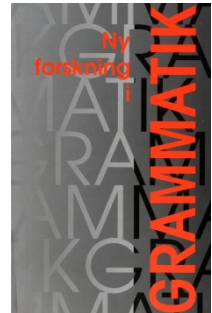
Ny Forskning i Grammatik

Titel: Om konjunktionen *et* som konnektor

Forfatter: Merete Birkelund

Kilde: Ny Forskning i Grammatik 18, 2011, s. 5-24

URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/nfg/issue/archive>

© Forfatterne og Institut for Sprog og Kommunikation, Syddansk Universitet, 2011

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre numre af Ny Forskning i Grammatik (1993-2012) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Om konjunktionen *et* som konnektor

Merete Birkelund

1. Indledning

I de seneste år er der foretaget en lang række analyser af forskellige konnektorer inden for fransk¹. Fælles for disse analyser er, at det som oftest er en enkelt konnektor og dens karakteristika, der har været genstand for undersøgelse, hvilket også vil være tilfældet med den analyse, jeg her vil foretage af den franske sideordnende konjunktion *et*. Selv om *et*'s forskellige funktioner allerede er et velstuderet område (både ordets morfo-syntaktiske funktion som sideordnende konjunktion, dets semantik og dets funktion som konnektor; jf. bl.a. Haff 1985, Lambert 1991, 1994, Luscher 1994, Schiffrin 2006), vil jeg i nærværende analyse forsøge at anlægge en ny vinkel på beskrivelsen af *et*. Jeg vil bl.a. argumentere for at *et* på tekstmiveau altid fungerer som konnektor selvom forskellige analyser (bl.a. Schiffrin 1987) argumenterer for at *et* i visse tilfælde, navnlig i initial position i sætningen, snarere fungerer som diskursmarkør. Fungerer *et* som konnektor, skaber den kohætion i den givne diskurs. Er *et* derimod diskursmarkør, fungerer ordet snarere som et fyldord eller en form for 'tøvemekanisme', hvilket ofte ses i talt sprog og dialoger. Min hypotese er her, at *et*, uanset placering i en given sætning eller diskurs, altid fungerer som konnektor, hvorved *et* bidrager til diskursens kohærens, det være sig inden for sætningens rammer, i en længere tekstsekvens eller med en non-verbal situation uden for diskursen; samtidig sikrer *et* diskursens progression i henhold til det ikoniske princip, der er gældende for dette ord.

Det teoretiske udgangspunkt for min analyse er den instruktionelle semantik (jf. Ducrot 1972; 1980; Nølke 1994), ifølge hvilken det sproglige

1. Fx konjunktioner som *mais, et, ou, car, puisque, bien que*, adverbier som fx *donc, pourtant, cependant, déjà, enfin, peut-être* og præpositionsforbindelser som fx *en fait, d'ailleurs, par contre* samt en række faste forbindelser som *il s'ensuit que* o.l.

materiale angiver instrukser med henblik på den semantiske tolkning, der kan tilskrives en given ytring. Afkodningen af det sproglige udtryks præcise semantiske betydning kan dog ikke forstås kontekstuaafhængigt, hvorfor konteksten (den diskursive eller den non-verbale) under alle omstændigheder skal inddrages.

Med den instruktionelle semantik som teoretisk tilgang samt en analyse af *et* som en polysem sproglig størrelse, er formålet med min undersøgelse desuden at forsøge at påpege nogle potentielle kriterier, der evt. ville kunne bidrage til at etablere en egentlig konnektorgrammatik, ikke alene gældende for *et*, men også for andre konjunktioner i deres funktion som konnektor.

2. *Et's* funktioner

Forskellen mellem konnektorer og konjunktioner er, at begrebet *konnektor* hører hjemme på tekstniveau, mens konjunktioner snarere er redskabsord med en fast placering i sætningen, hvis funktion det er at skabe grammatisk sammenhæng mellem sætninger, hvorfor beskrivelsen af dem foregår på det morfo-syntaktiske niveau. Det er derfor vigtigt at holde fast i, at konnektoren *et* er konjunkcional i syntaktisk forstand, men at den som konnektor denoterer en tekstuel funktion, idet den skaber kohæsion mellem selvstændige ytringer. I en analyse af *et* skal der således skelnes mellem tre niveauer, dels et morfologisk niveau, i henhold til hvilket *et* tilhører ordklassen konjunktioner og mere præcist de sideordnende konjunktioner, dels et syntaktisk niveau, hvor *et* fungerer som (sideordnende) konjunkcional, og endelig et tekstniveau, hvor *et* fungerer som konnektor.

2.1. *Et som sideordnende konjunktion*

I grammatikkerne karakteriseres *et* som en sideordnende konjunktion, der sideordner størrelser af samme type eller størrelse med samme syntaktiske funktion. *Et* tilhører gruppen af de såkaldt universelt sideordnende konjunktioner sammen med *ou*, *mais* og *ni* (Pedersen, Spang-Hanssen og Vikner 1980: 463-465)².

2. Ifølge en klassisk fransk 'huskeremse' omfatter de sideordnende konjunktioner følgende: *mais, ou, et, donc, or, ni, car*. Det skal bemærkes, at Prebensen, Spang-Hanssen og Vikner (1980)

I henhold til de syntaktiske beskrivelser forbinder *et* som sideordnende konjunktion kun størrelser af om ikke nøjagtig samme art, så dog størrelser på samme niveau og med samme syntaktiske rolle i sætningen; dog kræver *et*, at de sideordnede størrelser, den forbinder, udviser en vis homogenitet og en vis semantisk kompatibilitet, jf. eksempler som (1):

- (1) ?? Le concierge *et* la clé ouvrent la porte.
[?? Portneren og nøglen åbner døren]

hvor *le concierge* fungerer som 'agent' mens *la clé* er 'instrument', hvorfor en sideordning med *et* er tvivlsom. Sideordning med *et* er altså generelt kun mulig, når det er størrelser af samme type, der forbindes, hvorfor der da næppe heller er mulighed for at forbinde fx en spørgende sætning og en imperativ som i (2):

- (2) * Pourquoi partez-vous *et* fermez la porte!³
[* Hvorfor tager I/De afsted og luk døren !]

Skulle man forestille sig en reel situation, ville sætningen blive splittet op i to selvstændige sætninger adskilt af pausetegn, et spørgsmålstegn, som i (2a), hvor sideordningsstrukturen ikke ville være mulig:

- (2a) Pourquoi partez-vous ? – Fermez la porte !
[Hvorfor tager I/De afsted ? – Luk døren]

Imidlertid er eksempler som (3), hvor *et* sideordner en imperativ og en sætning i futur, acceptable, idet *et* her ikke alene har sideordnende funktion, men snarere angiver en kausal relation (jf. desuden (10) nedenfor) mellem de to størrelser.:

- (3) Fais-le *et* tu seras puni!

ikke omtaler *or* og således heller ikke medregner denne størrelse til de universelt sideordnende konjunktioner, således som man gør det iht den franske grammatiske tradition; *donc* kategoriseres som et 'let sætningsadverbial' (1980: 92).

3. Lignende eksempler findes hos Mittwoch (1976: 22): 'What are you doing and shut the door'. (cit. Gleitman (1965)).

2.2. Et som logisk operator

Ofte opfattes *et* som en semantisk ‘tom’ størrelse, og som en pendant til logikkens konnektor &. I (4):

- (4) Pierre_{*p*} et Marie_{*q*} ont une voiture.
[Pierre og Marie har en bil]

er de to argumenter, *p* og *q*, knyttet sammen af den logiske operator &. Det er her muligt at bytte om på rækkefølgen af *p* og *q* uden betydningsændring. Når to sproglige størrelser sideordnes med *et*, kan man dog langt fra altid forklare den sideordnende konjunktion *et*'s semantik som værende identisk med logikkens binære konjunktion &, netop fordi den betydning *et*, kan tillægges, ofte er langt mere omfattende end den betydning, den logiske operator & har. Således viser en gennemlæsning af paragraffen om konjunktionen *et* i *Trésor de la Langue Française* (herafter forkortet *TLF*) mere end 100 forskellige semantiske anvendelser af konjunktionen *et*, fx addition, tilføjelse, præcisering, forklaring, insisteren, temporal rækkefølge, resultat, konsekvens, modsætning, o.l. Stående initialt i sætningen kan *et* skabe dynamik i diskursen og kan anvendes som tõeord, osv. Disse mange betydningsnuancer synes at være infereret i konteksten ud fra en forventning om, at teksten indholdsmæssigt er kohærent. Herved bliver beskrivelsen af *et* mere end blot et spørgsmål om sideordning.

3. Et som konnektor

3.1. Definition og klassifikation af konnektorer

Trods ganske stor uenighed blandt forskerne om konnektorerens status, synes der dog at herske generel enighed om, at konnektorer på tekstniveau er kohæSIONSSKABENDE, idet en konnektor udtrykker relationer mellem diskursenheder, dvs. mellem ytringer, tekster, tekst og ekstralingvistisk kontekst. En konnektor angiver således prototypisk et forhold mellem de prototypisk to elementer, hvorimellem relationen skabes. Konnektorer er desuden som oftest optionelle, idet en

4. For en systematisk og nummereret gennemgang af alle disse anvendelser af *et* henvises udover til *Le Trésor de la Langue Française Informatisé* til Luscher 1994: 204-211.

konnektor principielt kan fjernes uden at sætningens syntaks ændres. Det betyder dog ikke, at den er uden semantisk-pragmatisk betydning, men den kan heller ikke siges at være et 'indholdsord'⁵. En konnektor fungerer som en logisk-semantisk sproglig markør, der kan lette tolkningen af afsenders intention. Ovenstående krav synes *et* umiddelbart at kunne honorere.

Konnektorerne udgør ikke nogen formel ordklasse⁶, men er en funktionel gruppe, som sin heterogene karakter til trods alligevel kan siges at bestå af nogle sproglige størrelser, som har en række prototypiske træk (jf. Nølke 2010). Den protypiske konnektor vil jeg således i lighed med Nølke (2001: 192) karakterisere som en sproglig størrelse "der forbinder ytringer og danner en kompleks mening ved at kombinere og specificere de enkelte ytringers meninger". Konjunktioner, og i særdeleshed konjunktionen *et*, synes i henhold til denne definition at være 'fødte' konnektorer.

Analysen af *et* afhænger af den valgte teoretiske tilgang. Enten kan *et* tilskrives mange forskellige betydninger, som afhænger af den specifikke anvendelse i en given kontekst (jf. her bl.a. *TLF*'s semantiske opstilling). Eller man kan som Grice (1975; 1981) tilskrive konjunktionen *et* en betydning, der svarer til logikkens &, hvorved tolkningerne af betydningsvarianterne må opfattes som konversationelle implikaturer. Tilskrives *et* således mange forskellige betydninger, kan den give

-
5. Jf. også Levinson 1983: 87-88: "... there are many words and phrases in English, and no doubt most languages, that indicate the relationship between an utterance and the prior discourse. Examples are utterance-initial usages of but, therefore, in conclusion, to the contrary, still, however, anyway, well, besides, actually, all in all, so after all, and so on. It is generally conceded that such words have at least a component of meaning that resists truth-conditional treatment (...). What they seem to do is indicate, often in very complex ways, just how to the utterance that contains them is a response to, or a continuation of, some portion of the prior discourse."
 6. En generel definition af pragmatiske konnektorer finder man bl.a. hos Reboul og Moeschler: "Un connecteur pragmatique est une marque linguistique, appartenant à des catégories grammaticales variées (conjonction de coordination, conjonctions de subordination, adverbes, locutions adverbiales), qui: a) articule des unités linguistiques maximales ou des unités discursives quelconques b) donne des instructions sur la manière de relier ces unités c) impose de tirer de la connexion discursive des conclusions qui ne seraient pas tirés en son absence." (1998: 77).

forekomst give anledning til forskellige tolkninger hos forskellige modtagere, ligesom konteksten influerer på den enkelte modtagers tolkning. En tredje mulighed er at opfatte *et* som en polysem størrelse (jf. bl.a. Hansen 2006; 2008), der har en kernebetydning (additiv = 'sideordning'), hvortil forskellige kontekster føjer forskellige semantiske betydninger, som hver især i forskelligt omfang er forbundet med denne kernebetydning. Det svarer til Wittgensteins familieligheder, som er et kompliceret net af ligheder (semantiske betydninger), der overlapper og krydser hinanden og som potentielt og i forskelligt omfang er til stede på samme tid. I overensstemmelse med denne sidste tilgang opfatter jeg *et* som en polysem størrelse, hvis kernebetydning overordnet præsenterer noget additivt. Tolkningen af *et* afhænger af det ikoniske princip, ifølge hvilket rækkefølgen af konjunker prototypisk følger en bestemt (logisk) rækkefølge; således gælder det for *et* som konnektor, at de to forbundne, sideordnede elementer typisk vil forudsætte hinanden, fx temporalt eller kausalt. Anerkender man, at *et* har en form for kernebetydning, hvortil der er knyttet forskellige familieligheder, hvis betydninger er afhængige af den givne kontekst, opnås en vis præcision i beskrivelsen, hvilket ydermere synes at harmonere med den instruksionssemantik.

Min grundantagelse er, ud fra ovenstående, at *et* er en polysem sproglig størrelse, der på det syntaktiske niveau fungerer som (sideordnende) konjunkional og som konnektor på tekstniveau under forudsætning af at den sideordner ytringer og ikke blot enkelte sproglige størrelser af samme type med samme funktion.

3.2. Om *et* og mulige kriterier for en konnektorgrammatik

3.2.1. Konnektorens argumentationsretning

Umiddelbart er det vanskeligt at finde en naturlig klassifikation af konnektorerne, hvilket skyldes de mange forskellige typer relationer, de skaber på tekstniveau; men der synes at eksistere to mulige klassifikationskriterier, som styres af henholdsvis semantik og argumentation. Det semantiske kriterium virker omfattende og for *et*'s vedkommende synes det at være et ganske kompliceret kriterium at anvende grundet de mange semantiske værdier, som *et* kan tilskrives og udtrykke (jf. *TLF*'s beskrivelse).

Det argumentative kriterium synes derimod at være det bedst egnede, i hvert fald når det gælder en beskrivelse af de pragmatiske konnektorer, hvortil *et* hører (jf. Nølke bl.a. 2010). De pragmatiske konnektorer kan inddeles i to hovedtyper: de såkaldte ‘ensrettere’, hvortil *et* hører. De bevarer diskursens argumentative retning. Den anden gruppe udgøres af de såkaldte ‘modsatrettere’ fx *mais*, som vender diskursens argumentative retning. Der er her tale om kriterier, der gælder for de prototypiske konnektorer. I sin funktion som konnektor tenderer *et* prototypisk mod at være en ensretter, med mindre der er tilstrækkelig evidens for det modsatte (jf. (11) nedenfor). Prototypisk respekterer *et* altså det tidligere omtalte ikoniske princip.

3.2.2. Konnektorens virkefelter og argumenter

Med henblik på etablering af en egentlig grammatik for konnektoren *et* synes beskrivelsen af en række fundamentale strukturelle og funktionelle egenskaber at være nødvendige⁷. Det drejer sig om konnektorens virkefelter (*scope*). Et virkefelt er karakteristisk ved at have en virkefeltsudstrækning, som er det sproglige element eller det tekstsegment, der befinder sig i virkefeltet samt et virkefeltsperspektiv, som er det aspekt, som dette element eller tekstsegment ses under af det sproglige udtryk (her konnektoren) (Nølke 1994: 97-104). Den prototypiske konnektor har to virkefelter, henholdsvis et venstre virkefelt (*X*) og et højre virkefelt (*Y*), som er de syntaktiske størrelser, konnektoren knytter sammen. Syntaktisk er *et* som konnektor altid knyttet til sit højre virkefelt, som den indleder. Det er tillige konnektorens højre virkefelt, der argumentativt er ‘det stærkeste’ i forhold til dens venstre virkefelt. Man får således følgende formaliserede struktur:

X, KON Y

Konnektorens argumenter er de to semantiske størrelser, den forbinder, henholdsvis *p* og *q*. De to argumenter *p* og *q* udledes af konnektorens to virkefelter *X* og *Y*. Mellem *p* og *q* eksisterer der en såkaldt ‘primitiv følgerelation’, der skal forstås som “en ekstrasproglig orienteret relation mellem de to argumenters referenter, som vi indtolker på grundlag af

7. Jf. Nølke (2010).

vores opfattelse af verden” (Nølke 2006: 161). Den typiske struktur for en konnektor som *et* vil således kunne formaliseres som følger:

$$p, KON q$$

Konnektoren *et* kan dog også indtage andre positioner eller indgå i relation med andre konnektorer som illustreret nedenfor:

$$\begin{array}{ll} \emptyset KON q & \text{fx } \textit{Donc} / \textit{Et} q \\ p KON KON q & \text{fx } p \textit{ et } \textit{pourtant} q^8 \end{array}$$

Dog kan den ikke indgå i relation med de øvrige sideordnende konjunktioner, dvs. der er ikke mulighed for kombinationer som **et mais*, **et or*, **et car* osv.

3.2.3. Konnektorens logisk-semantiske funktion

Enhver konnektor indeholder nogle instrukser, der bidrager til tolkningen af dens argumenter og den komplekse mening, der opstår i kombinationen af dem (jf. Nølkes definition ovenfor). Den logisk-semantiske fortolkning vil således ofte give anledning til en gentolkning af hele den struktur, hvori konnektoren optræder. Konnektorens strukturelle funktioner bidrager følgelig med en række informationer, som alle hidrører fra de instrukser der gives for henholdsvis antallet af argumenter, virkefelternes karakter samt lokaliseringen af de to argumenter.

Det højre virkefelt indledes prototypisk af konnektoren, der er syntaktisk knyttet hertil. Det venstre virkefelt derimod kan undertiden være vanskeligere at lokalisere og afhænger af den enkelte konnektor, idet syntaks, ordklasse eller leksikon kan influere, ligesom det venstre virkefelt kan befinde sig i en anden diskurs eller i noget non-verbalt, der udledes af situationen.

Der er langt fra altid tale om et ækvivalent én-én-forhold mellem konnektorens to argumenter. I modsætning til den logiske operator *&*, som er atemporal, kan *et* som konnektor skabe en temporal sekventiel rækkefølge af begivenheder som i (5):

8. Jeg vil her kun beskrive strukturen $p, KON q$ og $\emptyset KON q$.

- (5) Marie a volé la banque **et** est partie pour le Brésil.
[Marie røvede banken og tog til Brasilien]

I (5) går argument *p* (*Marie a volé la banque*) temporalt forud for argument *q* (*est partie pour le Brésil*). Bytter de to argumenter plads som i (5a), ændres den sekventielt temporale relation mellem de to argumenter:

- (5a) Marie est partie pour le Brésil **et** a volé la banque.

hvorved tolkningen bliver, at Marie først tog til Brasilien, hvor hun, efter sin ankomst, røvede banken. – Den prototypiske struktur *p*, *KON* *q*, hvor *p* udfylder venstre virkefelt og *q* højre virkefelt bevares, og *et* får nærmest en betydning, der svarer til *et ensuite* ([og så/derefter]), dog stadig med bevarelse af sin kernebetydning (det additive) og med overholdelse af det tidligere omtalte ikoniske princip, der gælder for det prototypiske *et* og som tilsiger, at konnektorens argument *p* temporalt går forud for argument *q*. Meget tyder således på, at rækkefølgen af de to argumenter har direkte indflydelse på tolkningen af ytringen: de to argumenter kan ikke bytte plads uden indflydelse på den sekventielle rækkefølge, således som det i princippet kan lade sig gøre i de tilfælde, hvor *et* sideordner to størrelser af samme type og med samme funktion som i (6):

- (6) Paris est la capitale de France **et** Copenhague est la capitale du Danemark.
[Paris er hovedstad i Frankrig og København er hovedstad i Danmark]

hvor en ombytning af de to sideordnede størrelser er mulig uden ændring af den semantiske betydning, hvilket ligeledes gælder i eksempler som (7) og (7a):

- (7) Claire tricotait **et** les enfants jouaient.
(cit. Hobæk Haff 1985: 132)
[Claire strikkede og børnene legede]
(7a) Les enfants jouaient **et** Claire tricotait.

Her spiller verbets tempus en afgørende rolle, idet imparfait angiver

igangværende handlinger, dvs. noget statisk, mens det sekventielle (perfektive) aspekt ikke indgår.

Et kan angive et kausalt forhold som i (8) og (9):

- (8) Pierre a insulté son patron **et** s'est fait renvoyer.
[Pierre fornærmede sin chef og blev afskediget]
- (9) Paul a glissé sur une peau de banane **et** s'est cassé la jambe.
[Paul gled i en bananskal og brækkede benet]

hvor *et* nærmest svarer til *et c'est la raison pour laquelle* ([det er grunden til at ...]), idet *Pierres* fornærmelse af sin chef er årsagen til hans efterfølgende afskedigelse i (8). – I (9) kan *et* siges at have den samme logisk-semantiske funktion som i (8), dvs. det at være gledet i bananskallen er årsagen til at *Paul* brækkede benet. For begge eksempler gælder (jf. også (5)), at den temporale rækkefølge af argumenterne *p* og *q* afhænger af deres position i forhold til konnektoren *et*. Ændres de to argumenters placering som i (8a) og (9a), ændres den temporale rækkefølge ligeledes:

- (8a) Pierre s'est fait renvoyer **et** a insulté son patron.
- (9a) Paul s'est cassé la jambe **et** a glissé sur une peau de banane.

Udover de to argumenters position i sætningen har den anvendte tempus altså indflydelse på tolkningen af ytringen. I (6) og (7) angives statiske situationer, der skyldes verbernes aktionsart samt anvendelsen af henholdsvis *présent* og *imparfait*, mens (5), (8) og (9) angiver perfektive og afsluttede handlinger, markeret ved *passé composé*. – Det ikoniske princip, der gælder for *et* som en prototypisk ensretter, gælder i alle disse eksempler, således at rækkefølgen af konnektorens to argumenter, *p* og *q*, afspejler den temporale og kausale relation mellem argumenterne. Dette er ligeledes tilfældet, når der udtrykkes en betingelse som i (10):

- (10) Fais-le encore une fois **et** je te tue!⁹
[Gør det en gang til og jeg slår dig ihjel!]

9. Jf. Hobæk Haff (1985) for lignende eksempler.

Semantisk svarer (10) til (10a):

(10a) **Si** tu le fais encore une fois, je te tue.

[Hvis du gør det en gang til, slår jeg dig ihjel]

Temporalt går p forud for q , samtidig med at p er forudsætningen og betingelsen for, at q realiseres. I (10) kan de to argumenter ikke bytte plads på grund af imperativen. I (10a) ændres sætningens syntaktiske struktur, således at konnektoren forsvinder, hvorved der i stedet opstår en underordningsstruktur. Herved ændres konnektorens oprindelige venstre virkefelt til en betingelsessætning indledt af *si*, og i denne struktur kan der frit byttes om på rækkefølgen af henholdsvis hoved- og ledsætning, hvilket generelt gælder for syntaktisk underordning.

I (11) giver *et* udtryk for et modsætningsforhold mellem p (*être socialiste*) og q (*voter pour Sarkozy*), og svarer nærmest til *et pourtant, quand même* eller *mais*:

(11) Pierre est socialiste et a voté pour Sarkozy aux dernières élections présidentielles.

[Pierre er socialist og stemte for Sarkozy ved det sidste præsidentvalg]

Et opfylder således ikke det tidligere omtalte princip om tilstedeværelsen af en primitiv følgerelation mellem de to argumenter p og q . Modsætningsbetydningen skal findes i de to argumenters semantiske indhold. Ud fra vores kendskab til verden harmonerer det at være socialist dårligt med det at stemme for en præsidentkandidat, der befinder sig på den politiske højrefløj. Det betyder således, at *et* ikke opfylder sin prototypiske funktion som ensretter, men fungerer derimod som en modsatretter, ligesom konnektoren *mais* gør det. For at understrege denne funktion som modsatretter, kan man indsætte *et quand même* ([og alligevel] i sætningen mellem de to argumenter. Skal betydningen af modsætning – og indrømmelse – fremgå, tyder meget på, at en særlig intonation skal være til stede, netop for at understrege *et's* særlige funktion i eksempler som dette. Tolkningen bygger således på dels pragmatiske og prosodiske faktorer dels på vores ekstralingvistiske viden om verden.

Generelt for eksemplerne (5) og (8) - (11) gælder, at det ikke volder særlige problemer at lokalisere konnektorens to virkefelter, X og Y , idet deres position i sætningen følger den prototypiske struktur $X, KON Y$, ifølge hvilken konnektoren *et* syntaktisk er knyttet til højre virkefelt, mens venstre virkefelt X befinder sig umiddelbart foran konnektoren. Der eksisterer således en strukturel symmetri mellem positionen af konnektorens to argumenter p og q , idet de er placeret på hver side af konnektoren *et*, hvorved de respekterer konnektorens prototypiske struktur.

I de følgende eksempler er der ikke en sådan strukturel symmetri til stede mellem placeringen af konnektorens to virkefelter, hvilket ikke gør det muligt umiddelbart at lokalisere venstre virkefelt eller begrænse det til formelt at udgøres af en enkelt sætning. Lokaliseringen af venstre virkefelt skal søges uden for den ytring, hvori *et* findes. Det betyder, at konnektoren *et* og argument q forbindes med et fjernere placeret argument p , der må findes i et andet tidligere tekstsegment således som i (12):

- (12) – Eh bien, les Suédois sont trop grands pour nous. Croyez-vous que cela y change quelque chose ?
 – Quoi ?
 – La taille. Croyez-vous que la taille change quelque chose à la réflexion, quand la tête est séparée des pieds par 1,90 mètre ? Quand le sang a tout ce chemin à faire pour monter et descendre ? Croyez-vous qu'on pense alors plus purement sans que les pieds s'en mêlent ? Ou à l'inverse, un gars minuscule penserait-il mieux que les autres, de manière plus rapide et plus concentrée ?
 – Emmanuel Kant, répondit Danglard sans ardeur, ne mesurerait que 1,50 mètre. Il n'était que pensée, rigoureusement structurée.
 – **Et son corps ?**
 – Il ne s'en est jamais servi.
 (Fred Vargas (2006): *Dans les bois éternels*. Editions Viviane Hamy : 113)
 [Nuvel, svenskerne er alt for høje for os. Tror De, det ændrer noget?]

- Hvad?
- Højden. Tror De, at højden ændrer noget ved det at tænke, når 1,90 m skiller hovedet fra fødderne? Når blodet skal løbe hele den vej op og ned? Tror De, man tænker mere klart, når fødderne ikke blander sig? Eller det modsatte, ville en lillebitte fyr tænke bedre, hurtigere og mere koncentreret end de andre?
- Emmanuel Kant, svarede Danglard lakonisk, målte kun 1,50 m. Han var ikke andet end strengt struktureret tanke.
- Og (hvad med) hans krop?
- Den brugte han aldrig.]

For at lokalisere konnektorens venstre virkefelt er man her nødt til at søge i den foregående kontekst og udlede det derfra. I dette tilfælde består venstre virkefelt af hele tekststrengen fra *Croyez-vous qu'on pense ...* til ... *pensée, rigoureusement structurée* inkl. og er altså ikke blot begrænset til en enkelt ytring, men til et helt tekstfragment. Dette tekstfragment kræver yderligere kognitiv bearbejdning hos modtager for at nå frem til en afkodning af relevansen af spørgsmålet *Et son corps? Et* fungerer her som en spørgsmålsmarkør. Slettes *et* mister ytringen sin spørgende værdi¹⁰.

Det initiale *et* [*Et pourtant il fait sombre*] i (13) indleder ikke et spørgsmål, men fungerer som en slags konklusion på den forudgående dialog, der fungerer som *et*'s venstre virkefelt:

- (13) – Chemise ? Pull ? Cravate? Concentre-toi.
 Gratién secoua la tête, serrant ses yeux clos.
 – Non, dit-il fermement.
 – Quoi, alors ?
 – Un tee-shirt gris.
 – Rouvre les yeux. Tu es un témoin parfait, c'est très rare.
 L'adolescent sourit, décontracté par cet examen réussi.
 – **Et pourtant il fait sombre, ajouta-t-il fièrement.**
 (Fred Vargas (2006): *Dans les bois éternels*. Editions Viviane Hamy : 197)

10. Lambert (1994) anfører, at *et* i sådanne tilfælde viderefører den igangværende dialog mellem samtalepartnerne.

[– Skjorte ? Sweater ? Slips ? Koncentrér dig !

Gratien rystede på hovedet og holdt øjnene lukkede.

– Nej, svarede han fast.

– Hvad så?

– En grå t-shirt.

– Åbn dine øjne igen. Du er et perfekt vidne, det er meget sjældent.

Den unge mand smilede, lettet over den vellykkede undersøgelse.

– Og alligevel er/var det mørkt, tilføjede han stolt.]

Da venstre virkefelt ikke befinder sig umiddelbart foran konnektoren, kræver lokaliseringen heraf, at man søger uden for den ytring, hvori *et* forekommer.

Endelig er (14) et eksempel på, at konnektorens venstre virkefelt ikke kan lokaliseres i selve diskursen, men skal søges i en non-verbal situation: Der stilles i tekstuddraget et supplerende spørgsmål til beretningen om hovedpersonens dramatiske død, idet der spørges til hendes søn, som ikke findes omtalt i den forudgående diskursive kontekst:

(14) Mais la mort la plus horrible fut celle de Caecilia ; elle ne mourut pas sur le coup, comme les autres, mais, les reins brisés par une malle qui, insuffisamment arrimée, avait été arrachée de son logement lors de la collision, elle tenta, pendant plusieurs heures sans doute, d'atteindre, puis d'ouvrir la porte de sa cabine ; lorsque les sauveteurs chiliens la découvrirent, son cœur avait à peine cessé de battre et ses ongles en sang avaient profondément entaillé la porte de chêne.

– **Et son fils ?**

– Sa cabine était voisine de celle de Caecilia. Tout y gisait pêle-mêle, ses vêtements, ses jouets. Mais il n'y était pas.

(Georges Perec (1975) : *W ou le souvenir d'enfance*. Editions Dénoël: 84-85).

[Men Caecilias død var den mest forfærdelige; hun døde ikke som de andre med det samme, men med en ryg der var brækket af en stor rejsekuffert som ikke havde været tilstrækkeligt

fastgjort og som var blevet revet løs ved skibskollisionen, havde hun sandsynligvis i flere timer forsøgt at nå frem til døren i kahytten og åbne den; da de chilenske redningsfolk opdagede hende var hendes hjerte næsten lige holdt op med at slå og hendes blødende negle havde kradset dybe mærker i egetræsdøren.

– Og hendes søn?

– Hans kahyt lå ved siden af Caecilias. Alt, hans tøj, hans legetøj, lå hulter til bulter. Men han var der ikke.]

Da der ikke i den nærmeste kontekst har været nogen omtale af hovedpersonens søn, forudsættes der ekstralingvistisk viden, dvs. det er nødvendigt at inferere, at hovedpersonen måtte have haft en søn, ellers ville det ikke være relevant nævne ham. Det er denne non-verbale situation, som udgør konnektorens venstre virkefelt.

Selv om det initiale *et* ikke forbindes direkte med et venstre virkefelt som i (5), (8) - (11) og af nogle¹¹ snarere vil blive opfattet som en diskursmarkør, er min hypotese, at selv om *et* ikke har sit venstre virkefelt i sin umiddelbare nærhed, fungerer *et* stadig som konnektor, idet konnektorens funktion netop er at skabe kohæsion i en given diskurs, hvad enten dette foregår inden for sætningen, i en længere tekstsekvens eller om kohæsionen skabes med en non-verbal situation uden for diskursen.

De analyserede eksempler har vist, at *et*'s venstre virkefelt kan være udfyldt af en sætning, et (større) tekstfragment eller en non-verbal situation. Når konnektorens venstre virkefelt skal findes, styres søgningen af et lokaliseringsprincip, ifølge hvilket man skal finde et venstre virkefelt *X*, hvoraf der kan udledes et argument *p*. Herefter skal det sikres, at man opnår en tilfredsstillende tolkning af *p* og *q* (jf. Nølke 2006).

4. Overordnede kriterier for en analyse af *et* som konnektor

På baggrund af ovenævnte analyse, vil jeg nu vende tilbage til de overordnede kriterier for konnektorens status på teksthøjniveau for at diskutere om de generelle kriterier er gældende for konnektoren *et*:

11. Jf. bl.a. Schiffrin (2006).

1) Er *et* som konnektor kohæSIONSSkabende på tekstniveau? Dette kriterium synes *et* at opfylde, idet *et* skaber kohæSION mellem sine to argumenter, enten inden for en enkelt ytring, inden for et (større) tekstfragment eller med en non-verbal situation. Den form for kohæSION, *et* skaber, er primært af sekventiel art (temporalitet, kausalitet, betingelse og modsætning).

2) Er tilstedeværelsen af konnektoren *et* optionel? Her er svaret ikke absolut entydigt, selv om det ofte hævdes, at *et* er en semantisk 'tom' størrelse. Er dette tilfældet, bør det således være muligt at fjerne *et*, uden at meningen i den givne diskurs forsvinder eller ændres og derved stadig bevare kohæSIONEN i diskursen og det relationelle forhold mellem *et*'s argumenter. Dette synes at kunne lade sig gøre i eksemplerne (5), (8) og (9). En forklaring på denne mulighed kan findes i Grice's principper for adækvat kommunikation og navnlig i hans mådesmaksime, hvor undermaksimen 'Be orderly' forklarer, at "if what one is engaged upon is a narrative (if one is talking about events), then the most orderly manner for a narration of events is an order that corresponds to the order in which they took place. So the meaning of the expression 'He took off his trousers and got into bed' and the corresponding expression with a logician's constant & (i.e. 'he took off his trousers & he got into bed') would be exactly the same." (Grice 1981: 186). Fortolkningen er altså pragmatisk og ikke leksikalsk determineret af tilstedeværelsen af *et*. Fjernes *et* som i (10b):

(10b) ?? Fais-le encore une fois. Je te tue!

vil kohæSIONEN forsvinde, og der vil ikke længere være nogen eksplicit markering af relation mellem de to ytringer. Til gengæld synes en fjernelse af konnektoren at være potentielt mulig i eksempler, hvor *et* markerer en modsætning som i (11b):

(11b) Pierre est socialiste. Il a voté pour Sarkozy aux dernières élections présidentielles.

om end samstillingen af de to ytringer forekommer paradoks, idet der ikke umiddelbart er nogen logisk-semantisk relation mellem dem. En

tolkning vil således kræve langt mere af modtagers kognitive evner¹², idet det bliver nødvendigt at inferere modsætningsbetydningen ud fra de to ytringers semantiske indhold, nemlig at der semantisk eksisterer en modsætning mellem det at være socialist og det at stemme for en præsidentkandidat fra højrefløjen. Her bliver modtagers viden om verden helt central og kommer mere end normalt i spil. Bevares *et* som i eksempel (11) lettes modsætningstolkningen netop i kraft af *et's* tilstedeværelse, sandsynligvis også yderligere understreget ved en særlig prosodi.

5. Afsluttende bemærkninger

Min analyse af konjunktionen *et* som konnektor peger på, at *et* er en pragmatisk konnektor, der prototypisk fungerer som såkaldt ensretter, hvilket dog ikke altid er tilfældet, idet *et* også kan være en modsatretter, hvis konteksten skaber tilstrækkelig evidens herfor. Den type instrukser, konnektoren *et* giver, er af pragmatisk og tekstuel art, ikke mindst fordi dens tilstedeværelse styrer den tolkning, der tilskrives den givne ytring og giver de relevante oplysninger om den argumentative retning for ytringens/diskursens to argumenter.

Skal der etableres en grammatik for konjunktionen *et* som pragmatisk konnektor, er følgende kriterier som minimum nødvendige at inddrage: konnektorens argumentationsretning, virkefelternes lokalisering og beskrivelse af konnektorens argumenter. Disse kriterier er dog ikke tilstrækkelige, idet konteksten, den diskursive og den non-verbale, også øver indflydelse på tolkningen af *et's* semantik. De nævnte kriterier synes at kunne fungere som basis for etablering af en konnektorgrammatik for *et*. Yderligere undersøgelser vil vise om disse kriterier evt. også kan gælde andre konjunktioner.

Henvisninger

Ducrot, O. (1972). *Dire et ne pas dire*. Paris : Hermann.

Ducrot, O. et al. (1980). *Les mots du discours*. Paris: Les Editions du Minuit.

12. Jf. *quand-même*-testen ved eksempel (11).

- Grice, H.P. (1975). Logic and Conversation, i Cole. P. and J. L. Morgan (eds) *Syntax and Semantics*, vol. 3: New York: Academic Press: 41-58.
- Grice, H.P. (1981). Presupposition and conversational implicature, i Cole, P. (red.) *Radical Pragmatics*. New York: Academic, 183-198.
- Haff, M. H. (1985). *Coordonnants et éléments coordonnés*. Université d'Oslo. (doktoravhandling).
- Hansen, M.-B. M. (1998). *The Function of Discourse Particles. A Study with Special Reference to Spoken Standard French*. Amsterdam: John Benjamins.
- Hansen, M.-B. M. (2006). A dynamic polysemy approach to the lexical semantics of discourse markers (with an exemplary analysis of French *toujours*), i Fischer, K. (red.) *Approaches to Discourse Particles. Studies in Pragmatics I*. Amsterdam: Elsevier: 21-41.
- Hansen, M.-B. M. (2008). *Particles at the Semantics/Pragmatics Interface: Synchronic and Diachronic Issues. A Study with Special Reference to the French Phasal Adverbs*. Amsterdam: Elsevier.
- Lambert, F. (1991). Observations sur la coordination par 'et' en français, *Cahiers de grammaire* 16, Toulouse, 74-102.
- Lambert, F. (1994). *Et initial et interrogation : rencontre ou complicité ?* i Boucher, P. et J.-M. Fournier (red.) *L'interrogation -1 : des marques ... Travaux linguistiques du CERLICO*. Rennes : Presses Universitaires de Rennes, 237-258.
- Luscher, J.-M. (1994). Les marques de connexion : des guides pour l'interprétation, i Moeschler, J., et al. *Langage et pertinence. Référence temporelle, anaphore, connecteurs et métaphore*. Nancy: Presses Universitaires de Nancy, 175-227.
- Mittwoch, A. (1976). Grammar and illocutionary force, *Lingua* 40, 21-42.
- Nølke, H. (1994). *Linguistique modulaire : de la forme au sens*. Louvain/Paris : Peeters.
- Nølke, H. (2001). Konnektorgrammatik, i Bache, C. et al.: *Ny Forskning i Grammatik* 8, Gilbjerghovedsymposiet 2000. Odense Universitetsforlag.
- Nølke, H. (2006). Hvad konnekterer konnektorerne? *Tidsskrift for Sprogforskning*. Årgang 4, Nr 1-2, 155-185.
- Nølke, H. (2010 – under udg.). Pour une grammaire des connecteurs. L'exemple de *donc*. *Actes Frankoromanistenkongres*.

- Pedersen, J., Spang-Hanssen, E., Vikner, C. (1980). *Fransk Grammatik*. København: Akademisk Forlag.
- Schiffirin, D. (1987). *Discourse markers*. Studies in Interactional Sociolinguistics 5. Cambridge University Press.
- Schiffirin, D. (2006). Discourse marker research and theory: revisiting *and*. i Fischer, K. (red.): *Approaches to Discourse Particles*. Studies in Pragmatics 1. Amsterdam: Elsevier, 315-338.
- Trésor de la Langue Française*, Le trésor de la Langue Française Informatisé, <http://atilf.atilf.fr/>

Litterære tekster :

- Perec, G. (1975). *W ou le souvenir d'enfance*. Editions Dénoël.
- Vargas, F. (2006). *Dans les bois éternels*. Editions Viviane Hamy.

